

УДК: 330.342:1(477)

Шевчик Б. М.,

bmshevchyk@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0004-325X,

д.е.н., проф., професор кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА В АКсіОЛОГІЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ СТАНОВЛЕННЯ ІДЕАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Анотація. Розглядаються способи модифікації інтелектуальних економічних систем в аксіологічно-культурному контексті. Стверджується, що з технологічної точки зору інформаційно-цифрова економіка досягне ступеня нульових граничних витрат виробництва завдяки спресуванню детермінізму часу у системах праці, яка є субстанцією вартості, що унеможливить формування ціни ринкової пропозиції економічним способом – підрахунком витрат робочого часу. Також стверджується: це призведе до заміщення ринкових інституційних інструментів обміну символічними, що характеризуються відсутністю принципу зворотної еквівалентної транзитивності мінових вартостей. А це означатиме: принципом формування пропозиції буде не апріорний дефіцит, а екзистенційний надлишок – логотерапевтичний ефект онтологічної новизни як споживної вартості. Спосіб організації господарювання, у якому інтелегібельна творчість у монетизовано-семіотичній репрезентації являтиме собою сутнісну підставу формування і руху вартості через механізм символічного обміну, визначається нами як нооекономіка. Суб'єкт пропозиції в нооекономіці – когнітарій – оперуватиме герменевтичними текстами культурної традиції як міновими вартостями. Свідомість потреби у структурі попиту набуде атрактивних вимірів онтологічної новизни аксіологічно-нормативних модусів буття – потреби споживання істини, яка знижує інтенсивність екзистуючої присутності турботи як виклику. Аксіологічним наративом граничної схильності до споживання інтелегібельного продукту виступатиме перспектива статусності автентичної особистості – ініціатора ланцюгів вартості у структурі символічного обміну. Цифрові можливості масового доступу анулюють форму часового детермінізму між потребою й очікуваннями, перетворивши споживання тексту у постійну герменевтичну потребу інтелекту, що розширює потреби і можливості споживання інформації до безконечності. Онтологічна новизна інтелектуального продукту як його споживна вартість розширює горизонт культурної ідентичності шляхом формування ресурсів когнітивно-аксіологічного солідаризму як невпинно прогресуючого попиту на перманентну потребу маніфестації істини згідно зі структурою “вітрильника Маслоу”. Когнітаріат трактується як нова меритократична еліта нооекономіки ідеаційної культури.

Ключові слова: нооекономіка, аксіологія, когнітаріат, символічний обмін, автентична особистість, онтологічна новизна.

Shevchyk B. M.,

bmshevchyk@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0004-325X,

Doctor of Economics, Professor, Professor of the Department of Economics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

NATIONAL ECONOMY IN THE AXIOLOGICAL PERSPECTIVE OF THE ESTABLISHMENT OF IDEATIONAL CULTURE

Abstract. Methods of modifications of intellectual economic systems in the axiological&cultural context are considered. It is claimed that from a technological point of view, the information&digital economy will reach the degree of zero marginal costs of production due to the suppression of the determinism of time in labor systems, which is the substance of value, which will make it impossible to form the price of the market offer in an economic way - by calculating the costs of working time. It is also claimed: this will lead to the replacement of market institutional instruments of exchange by symbolic ones, which are characterized by the absence of the principle of reverse equivalent transitivity of exchange values. And this will mean: the principle of formation of the offer will not be an a priori deficit, but an existential surplus - the logotherapeutic effect of ontological novelty as a consumption value. The way of organizing management, in which intelligible creativity in monetized-semiotic representation will be the essential basis for the formation and movement of value through the mechanism of symbolic exchange, is defined by us as noeconomics. The subject of the proposition in noeconomics – the cognitary – will operate with the hermeneutic texts of the cultural tradition as exchange values. The awareness of the need in the demand structure will acquire attractive dimensions of the ontological novelty of the axiological&normative modes of being - the need to consume the truth, which reduces the

intensity of the existing presence of care as a challenge. The axiological narrative of the marginal propensity to consume an intelligible product will be the perspective of the status of an authentic individual - the initiator of value chains in the structure of symbolic exchange. The digital possibilities of mass access annul the form of temporal determinism between need and expectation, turning the consumption of text into a constant hermeneutic need of the intellect, which expands the needs and possibilities of information consumption to infinity. The ontological novelty of an intellectual product as its consumption value expands the horizon of cultural identity by forming the resources of cognitive-axiological solidarism as a relentlessly progressive demand for the permanent need for the manifestation of truth according to the structure of "Maslow's Sailboat". The cognitariat is interpreted as a new meritocratic elite of the nooeconomics of ideational culture.

Key words: nooeconomics, axiology, cognitariat, symbolic exchange, authentic personality, ontological novelty.

JEL Classification: A13, B49, O39, P16, P49, Z10

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-78-05>

Постановка проблеми. Аксиологічним максимумом буття у Царстві Духа є Істина – когнітивний ідеал Абсолютного Буття. Світ має досвід прищестя Істини як Книги Закону і як Меча Справедливості. Але Істина ще не приходила у світ як Серце Любові. У полі інтересів люди витворили детермінуючі інституції паритетних обмежень, легітимного примусу, але культура дарування надлишку ще ніколи не була візитівкою цивілізації, адже подібна система відносин має застосування лише у процесі символічного обміну. Сама постановка питання про феномени пропозиції надлишку у ринковому просторі еквівалентних мінових вартостей виглядає абсурдною. Проте розвиток інтелектуальної економіки та інформаційних технологій вносить суттєві корективи в інституційний базис відносин обміну, що відображає загальну тенденцію соціокультурної динаміки – становлення ідеаційної культури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Оскільки предмет дослідження перебуває у міждисциплінарній площині, а головне – на стику економіки, історіософії та культурної антропології, – то вибір досліджуваних джерел являє собою водночас і тематичну єдність, і міждисциплінарну строкатість, зокрема:

- концепцію гуманоміки Д. МакКлоскі [7];
- аксіологічної інтенціональності когнітивної творчості О. Опанасюка [9];
- історію модифікації клієнтурних взаємин у розвитку економіки А. Мончака [8];
- концепцію символічного обміну М. Енафа [4] та О. Воронюка [2];
- теорію економічного розвитку Дж. Шумпетера [11];
- ретроспективний аналіз становлення меритократичних еліт у сучасних високорозвинутих країнах А. Вулдріджа [3];
- ідею автентичної особистості Ж. Батая [1];
- ідею аксіологічної редукції на спадній траєкторії циклу соціокультурної динаміки сучасності Е. Северино [10] та А. Маклакова [6].

Постановка завдання. Метою дослідження є демонстрація перспектив становлення національної нооекономіки у соціокультурній динаміці. Досягнення мети включає завдання:

- продемонструвати зв'язок між ідеаційною культурою та становленням нооекономіки на сучасному етапі функціонування і розвитку економічних систем;

- показати, що розвиток сучасних технологій призведе до поширення символічного обміну;

- ідентифікувати суб'єктів символічного обміну та основний принцип їх взаємодії;

- означити аксіологічні шаблони становлення автентичної особистості як меритократичної еліти нооекономіки – когнітаріату.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Людина – це духовний парадокс матеріального світу. Життя людини – це книга, писана рукою Провидіння: те, що ми бачимо, є знаками того, що буде. А що буде: те, що може бути, чи те, що має бути? Може бути те, що можливо як пріоритетний результат альтернативного вибору у сфері обмежених можливостей. Має бути те, що відповідає нормативному ідеалу абсолютного буття. Але абсолютне – неувялюване, бо є тотальністю у безконечності, усе як єдине. То що мало б бути? – Аксиологічна інтегральність фрактальної ідентичності? Але як цього досягти?

Універсальним патерном людських відносин був і залишається бінарний синкретизм: клієнтела і сервілізм. Ринок – це історичний інститут, який перевів дану праксеологічну бінарність із вертикальної ієрархії патронажного підпорядкування у горизонтальну площину мінових еквівалентностей на взаємовигідній основі порівняльних переваг. Що цікаво, то це те, що в ринкових відносинах (а особливо в економіці послуг) іпостась клієнта втратила конотацію покірності патрону і набула інструментального сенсу партнерства (оскільки обмін монетизовано еквівалентний, то і сервілізм, і клієнтелізм емансиповані з вертикалі підпорядкування). Клієнт емансипував у статус патрона як джерело доходу для суб'єкта сервільних послуг. Ринок вирівняв статусність, проте екзистенційний виклик несе суттєві загрози у майбутньому, зокрема у добу інформаційних технологій.

Маємо зафіксувати соціокультурно-історичний тренд: патрон-клієнтські взаємини передбачають рольовий обмін інструментальної приязні між особами різних соціоекономічних позицій, що

передбачають протекцію впливової особи людині нижчого соціального статусу в обмін на її лояльність. При цьому залежність має асиметричний характер, оскільки зворотні зобов'язання клієнта щодо патрона не можуть бути компенсовані повністю на еквівалентній основі. Таким чином, рольовий обмін клієнтеля є формою символічного обміну, сутнісною ознакою якого є принципово нижча вартість дарунку-у-відповідь за первинну пропозицію блага. Варто задатися питанням: чи можна вважати рольовий обмін еквівалентним у його міново-монетизованій формі? – Ні, бо анулюється принцип нерівного статусу, що відображає відносини влади і впливу. Еквівалентний принцип ринкового обміну перетворює клієнта із статусу надавача послуг зворотної асиметричної транзитивності своєму патрону – сервілію – із звичним сьогодні покупцем у крамниці чи постійним платним відвідувачем розважального закладу чи установи.

Отже, суть зазначеного вище культурно-історичного тренду полягає у заміщенні статусу благодійника клієнтом патрона, а сервілієм – клієнта. Проте залишаються інструментальні відносини утилітарного значення і навіть зберігається симулякрія приязні, точніше професійна імітація прихильності, профанація комплементарності.

Екзистенційне прагнення людини – набути автентичну тотальність-себе, наповнити сенсом існування кожну вібрацію душі, щоб, кажучи собі щомиті “Я Є”, пережити змістовну повноту інтенсивності своєї турботи-бути. Статус автентичності є рубіконом розрізнення між корисною діяльністю та аксіологічною творчістю (власне творчість є творчістю тією мірою, якою вона продукує цінність – новий досвід примноженого буття, тоді як корисність стосується потреб відтворення).

Сфера репродуктивної діяльності дає ілюзію безтурботності, адже той, хто крокує стежиною перевіреного досвіду, ризикує мінімально, а результати його ретельно прорахованих зусиль конвертуються у передбачувану нагороду, яку отримували перед ним купа людей купу разів.

Попри нищівний вплив Історії, що змінює обличчя світу, дивує резистентність патернів, у яких консервується сутнісний принцип інституційної архітектоники, зокрема інструментальна комплементарність асиметричних зобов'язань, де консумація – ефект чуттєвого враження для стимуляції надлишкового споживання – рольового обміну є вимогою зворотної еквівалентної транзитивності аксіологічних очікувань.

Суть екзистенційної турботи – набуття статусу автентичної особистості, де необхідність праці сублимовано в аксіологічну суверенність творчості. Натомість суб'єкт консумації – сервілію – є носієм функції служіння, послуга якого має утилітарне значення корисного знаряддя, де вартість послуги визначається інтенсивністю консумації, спектаклярною пропозицією насолоди. Автентична особистість позбавлена необхідності консумації, тому вона сублимує вимір своєї потреби від патерна споживання до патерна надбання (надбання від

споживання відрізняється атрактивною конотацією споживчого блага). У цій точці принцип корисності відрізняється від принципу цінності. Корисність завжди інструментальна у функціональній придатності (наприклад, молоток – річ, корисна для забивання цвяхів). Цінність – екзистенційна: це сутнісна інтенціональність, яка примножує буття.

Закон життя полягає в тому, що все живе потребує споживати, щоб жити. Природною формою консумації біологічних видів є симбіоз – неусвідомлювані взаємовигідні послуги спільного виживання. Людина від тварини відрізняється тим, що заперечує тварину-у-собі. Формою такого заперечення є не просто усвідомлений обмін зворотної транзитивної еквівалентності засобів життя – ринок, – а транзитивність цінності, апріорно нееквівалентної – дарування як пропозиція надлишку.

Якщо економіка – це спосіб життєдіяльності в умовах світу як дефіциту, вираженням якого є вартість, ринок, дохід, право, інститути і т.д., то чи не буде пропозиція надлишку означати кінець економіки – інституційний колапс ідеї суспільства як ринку? Але як взагалі можливий надлишок, якщо матеріальне існування людини детерміноване: часом, простором, обмеженням енергетичного бюджету організму та доступних ресурсів життєдіяльності? Усе детерміновано невідворотністю есхатологічного кінця. Взагалі: що таке надлишок як умова дарування? Чи можливе опредметнення благодаті як форми економічних відносин?

Цінність постає як сублимація спокуси, тобто конвертована через стриманість потреба, що зазнала смислової інтенціональності. Економіка як діяльність задоволення потреб через пропозицію цінностей – інтенціональна. Усе, що постає перед оком людського розуму, виникає з сущого в дійсності; так виникає сутність – те, що реалізує себе як буття. Інтенціональність – когнітивне устремління, акт пізнання, дійство свідомості бачення ідеального, що постало образом у думці. Інтенціональність – це судження з приводу сенсів буття явищ світу. Бінарність мислення – проявлене-непроявлене, «Я»-інше – формує ментальну карту ідентичності, що зумовлює вибірковість розпаковування фільтром свідомості спресованих сенсів семантичного вакууму і творення аксіологічно значущих текстів досвіду екзистенції сутнісно-смислового поля життєдіяльності, на основі чого і формується автентична особистість.

Автентичність нагадує чин античного стоїка – суб'єкта аксіологічної визначеності, екзистенція турботи якого виходить за межі утилітарних практик. Шлях своєї самореалізації – діяльність “зрідненої праці” на основі іманентної інтенціональності “філософії серця” – він здійснює через потребу в трансцендентності, сходженні у глибини свого ества. Тобто він екзистує поза межами піраміди потреб Маслоу, оскільки самоактуалізація (пошук внутрішнього хисту та творчої самореалізації), те, що є вершиною (а отже, метою) – інтенціональна, наративована вищою спрямованістю, есхатологічним трепетом онтологічної відповіді. Тому не дивно, що в останні роки життя, будучи

невеликовно хворим, Абрахам Маслоу перемалював свій рисунок: замість знаменитої піраміди вийшов вітрильник [5]. Метафора вітрильника включає два окремі виміри екзистенції турботи: захищеність і зростання. Сфера захищеності – хвилі моря, що гойдають судно вітрильника, корпус якого триярусний: безпека, зв'язок і самооцінка. Над палубою самооцінки вивиснується сфера зростання – власне вітрило, яке включає три рівні: пізнання, любов і призначення. Стара метафора піраміди закінчувалася вершиною самоактуалізації-самореалізації. Вершина вітрила – розуміння свого призначення, тобто віра як інструмент душі подолання психологічної ентропії (надміру когнітивного хаосу у пізнанні себе). Але і розуміння свого призначення – дгарми – теж інтенціональне, являючи собою спрямування духа у вищу реальність – трансцендентну безконечність Сушого.

Автентична особистість як суб'єкт економіки надбання, а не споживання-унищення виступає суб'єктом осенсовленого дарування – пропозиції аксіологічної значущості інтелігібельного продукту, слова істини. Економічний нарив виробництва-і-споживання постулює технологічний смисл буття: ужиткові речі постають як трансформація речовини природи і підлягають знищенню у споживанні. Таким чином, людина постійно продукує і перманентно знищує штучно створені світи. Людина через технологію реалізувала давню волю до влади над природою, витворивши нове розуміння смислу реальності: життя виробляється завдяки науковій діяльності, де все можна підпорядкувати, виробити, привласнити, обміняти і знищити. Технологічний смисл світу полягає у перманентному знищенні старого через творчі деструкції. Споживання – це зміна, що перетворює річ у ніщо. Ментальність споживача нігілістична: якщо у процесі споживання усе зникає (а плин часу є процесом споживання подій у небуття), то суще є нічим, бо все минає. Нігілізм – це віра у небуття. Щоб уникнути зустрічі з Танатосом, нігілізм перебуває у невситимості очікування. Але якщо у діапазоні потреби від бажання відняти очікування, то споживацькі можливості сягнуть континуальної безконечності, що і пропонує машина, котра виробляє речі з нульовими граничними витратами. Тоді не те, що ресурсів планети – ресурсів Галактики не вистачить суспільству культивованої жадоби масового споживання.

Якщо ж трактувати гедоністичну жадобу як редукцію волі до безконечності, то мають існувати культурні ресурси сублимації цієї волі. Суть екзистенційної турботи полягає в очікуванні буття, у сподіванні бажаної присутності. Звідси – нарив пропозиції спокуси як джерела доходу у спектаклярній економіці вражень, де цифрові технології розширюють горизонт очікувань.

Еволюційна парадигма прогресу у лінійній інтерпретації історичного часу хоч і заперечує міленаристську есхатологію “кінця-і-знов-початку”, не позбавлена “синдрому Золотого віку”, що характеризується трендом емансипації від профанної діяльності. Разом з тим, культура є явищем духа у

історії, що пояснює екзистенційні ситуації людини за аналогією, а отже, передбачає структурно-циклічну модель: творення-руйнування-відтворення, де сенс полягає у віднайденні примордіальної цілісності, позбавленої бінарних суперечностей, адже розділене, – те, що має свою протилежність, – детерміноване невідворотністю кінця – смерті. Тому історія – потік подій у часі – є досвідом зустрічі-із-смертю, наукою минулого життя, що стало здобиччю смерті. Історія демонструє каузальні результати діяльності людини як здобутки духа, як вирвані у хаосу дикої природи трофеї, на основі яких класифікуються цивілізації, і тим самим історія – це наука універсальної зумовленості, а отже відкритості людини до світу у творчій активності волі до ідеального. А це вже латентна есхатологія – туга духа за екзистенційною повнотою Абсолютної досконалості.

Детермінізм часу для життя – абсолютний: усі не просто смертні, а каузально зумовлені історично: кожен феномен буття є наслідком попередньої причини, а уся невизначеність, тотальність та потенційність майбутнього буде лише відображенням локального дійства поточної ситуації, що теж детермінована причиною, причиною причини і т. д. Тоді свобода виявляється лише маскою фаталізму, усе залежить від рокової події невідвортної необхідності. Історія редукує дух людини до безнадійної зумовленості, але культура постає як досвід подоланого духом детермінізму матерії у її граничній маніфестації – смерті.

Якщо історичне існування людини у світі є каузально зумовленістю, то духовним способом подолання обмежувальної в'язниці світу цього є звертання до онтологічної першопричини усіх зумовленостей, до Субстанції – абсолютного початку світу, життя і розуму. Те, що називають екзистенційним вакуумом, втратою розуміння сенсу життя, відсутністю чуттєвої насолоди смаку життя, є підставою зусиль духа до мандрівки вічного повернення у лоно первозданного початку – світанку ідеально-безтурботного світу, де відлік часу не перетворює сад душі у пустелю порожнечі небуття, обезсеновленої дійсності-ніщо. Але воля до Великого Початку, що передбачає ембріональну редукцію свідомості, унеможлиблюючи особисте існування у чистій недиференційованій потенціальності – у Ніщо – є безнадійним місцем найбільшого страждання, де є перспектива усього у неможливості будь-чого. Це есхатологічна пастка екзистенції – небуття, пекло. Який вихід?

Як би це дивно не звучало, але економічна діяльність і є тим “виходом”. Вічне існує як Безконечне через повернення-до-себе: онтологічна повнота досягається через поєднання-з-іншим, коли Творець через творчість реалізує Себе у творінні, яке несе досвід можливого-іншого у лоно Єдиного. Тоді досконалість ідеального як чиста можливість Всього (Великий Початок) стає Буттям Сушого – Я, Той, Хто Є Завжди, Скрізь і в Усьому.

Але як перервати часовий ланцюг зумовленостей, щоб набути тотальності буття автентичної творчої особистості – маніфестації Я-Є у власній

свободі-Бути? Якщо онтологічний Першопочаток несе екзистенційну повноту примордіальної досконалості, то повернення можливе лише через відтворення. А постійна необхідність відтворення передбачає руйнацію попередньо створеного, творчу деструкцію змертвілої ентропії часового детермінізму, меланхолійних руїн палацу завжди знайомого світу. З одного боку, з онтологічної цілісності відбувається нове творіння, а з іншого, – досягнення самої ідеальної цілісності відбувається через деструкцію як умову існування через відтворення, зокрема виробництво заради споживання, адже споживати означає відтворювати себе, використовуючи зумовленість як інструмент свого існування.

Тепер повернемося до того, з чого починали: детермінізм, творчість і свобода перед свідомістю постають у перспективі аксіологічного застосування як “те, що може бути” і “те, що має бути”. Можливість – це функція адаптації, а отже – детермінуюча необхідність зовнішнього впливу-примусу. “Те, що має бути” – реалізація нормативного ідеалу абсолютного буття фракталізованого творіння через творчість у свободі. Різниця очевидна.

Тепер: чим є економічна діяльність: виробничою необхідністю, що впливає з диктату потреб, чи інноваційною творчістю як “пригадування сновидінь” у стані “вагітності до зачаття”? Тут цікаво запитати, що таке творчість: чи справді це є іманентне дійство продукування незвіданого, досі немислимого, ніколи ніким не уявлюваного? Якщо абсолютна досконалість всього перебуває на початку кожного, то акт інноваційної творчості є лише платонівським “пригадуванням” душі, трепетом сновидіння на стіні печери власного неуттва. У чому ж тоді суть свободи, яка утверджує істину у бутті?

Способом утвердження Істини у Бутті Світу є народження Слова. Економіст-теоретик розуміє інновацію як технологічну репрезентацію інженерно-інструментальної моделі інтенсифікації енерговидобутку для зняття протиріччя між потребами і можливостями шляхом встановлення вищого ступеня гомеостазу між суб'єктами споживання і суб'єктами привласнення. Тобто інновація синхронізує вищу темпоральність поєднаних у систему обміну пар протилежностей, згладжує дуальні опозиції у синергії спільного добробуту. Створений праксеологічно-прикладною діяльністю людини утилітарно-штучний світ матеріальної економіки є профанною дійсністю. А пропозиція істини – вияв сакрального. Отже, нооекономіка є модусом сакрального світу, витвором духу, що стосується діянь душі безпосередньо, а плоті – опосередковано. Нооекономіка створює вартості як герменевтичні зусилля онтологічної новизни як споживної вартості, а отже – предмета оплати, товару. Такі тексти не можуть бути результатами раціонально-прогностичної вибірки штучного інтелекту цифрових технологій. Але чи може виражатися інтегральна істина екзистенційної повноти ринковою ціною?

Якщо економіка – це діяльність руху мінових вартостей у детерміністичному континуумі, то нооекономіка є діяльністю аксіологічної творчості подолання обмежувального детермінізму. І досвід такого подолання слугуватиме змістом текстів як їх споживна вартість. Творець таких текстів наблизиться до статусу автентичної особистості. Це буде радикальна зміна у структурі мінових відносин. Відомо, що культура – це емансипація від тварності. Властивістю тварини є нездатність диференціювати час між дією і результатом в упорядкованому очікуванні. Тварина діє негайно у пориві інстинкту. У людській діяльності між потребою і можливістю перебуває очікування. У міновому просторі інтенсивність очікування визначається як дія закону спадної граничної корисності. Очікування передбачають конкретизацію потреб, а отже досвід, а отже культуру пам'яті. Очікування є мостом свідомості між минулим і майбутнім, між бажаним і відомим, між тим, що було, і тим, що може бути. Проте в нооекономіці нормативна аксіологічна ідея ставить питання: що має бути? У цьому випадку аксіологічне очікування набуває іманентного вектору.

Отож, очікування, з одного боку, кристалізує інтенсивність потреби на шкалі усвідомлюваної корисності (граничний продукт чи ні?), а з іншого, – є вираженням духовної потреби екзистуючого сподівання тотальності буття. Зрозуміло, що в другому випадку мова йде про герменевтичний текст, де через цілісне реалізується безконечне як феномен буття. Машина спресовує часовий лаг монетизованого очікування у виробництві, а “архітектура вибору” – в умовах обміну. Проте, якщо нульові граничні витрати виробництва, до яких прямує сучасна економіка, анулюють підстави ціноутворення ринкової пропозиції, конвертувавши мить часу у безконечність простору, то відбудеться закономірний процес заміщення ринкового патерна обміну символічним.

Матеріальна економіка, де ринок є способом задоволення потреб через принцип семіотичної репрезентації еквівалентності трудової основи засобів життя, передбачає апіорний дефіцит як умову свого існування. З рідкісності кількісного детермінізму виникає вартість, ціна, свідомість потреб і рефлексія можливостей, інституціоналізація інтегрально-мінових відносин руху енергії та інформації тощо. Уявити економіку поза дефіцитом неможливо. Проте в нооекономіці відносини вибудовуються не на принципі дефіциту, а надлишку. Апіорна нестача у вигляді потреб і очікувань існує, але пропозиція блага має іншу природу. Нооекономіка – це передусім інформаційна система, а інформація – ресурс необмежений, тобто фізичний кількісний детермінізм не є визначальним параметром руху слова: одне сказане слово стає споживчим благом свідомості необмеженої кількості людей. Той, хто озвучує слово, продукує абсолютний надлишок. Детермінізм існує не в природному чи соціальному просторі, а в індивідуальній свідомості: чи здатна людина – споживач слова – зрозуміти зміст сказаного. У такому випадку

радикально змінюється принцип ціноутворення, оскільки модифікується субстанційна першооснова праці як вартості. Якщо вартість розпадається на доходи, то виникає антагонізм інтересів у сфері розподілу. Для легітимізації самозростання прибутку застосовуються інноваційні технології – новітні машини, – які знижують вміст живої праці у структурі вартості, а отже збільшують чистий прибуток у його шумпетерівській інтерпретації (як чиста платіжна винагорода за ідею оновленого світу, який не відповідає жодне боргове зобов'язання). Величина прибутку є функцією спресування машиною тривалості робочого часу. Таким чином у сфері розподілу легітимізується претензія на дохід як прибуток через набуття власності на уречевлену працю – капітал, – яка еманіпує живу працю, кількість котрої визначає величину вартості товару. Але до якої межі можна спресовувати час? – До тієї межі, яку фіксують рецептори людського організму; до долі секунди – до миттєвості.

Пропозиція надлишку – суть символічного обміну, який не оперує критерієм еквівалентності обмінюваного у семіотичній репрезентації зворотної аксіологічної транзитивності. Зрозуміло, що суб'єкт пропозиції надлишку має попередньо постати як автентична особистість, не вразлива до нав'язуваних потреб і споживчих спокус. Як цього досягти?

Бінарність людського мислення передбачає пізнання через протиставлення. Пізнати парадоксальну єдиносутність всього на рівні досвіду людини не може. Проте найвище благо – Абсолют – перебуває поза межами полярностей, інтегруючи усе в примордіальній повноті тотального не проявлено, але сутнісно ствердного (Сущий – Той, Хто Є). Нове творіння з'являється з сутнісної повноти як новий екзистенційний вимір необумовленої вищої свободи, досвіду подоланого детермінізму, творчості духу у пропозиції новаторського способу існування – лише так Сущий стає Буттям у творінні і через творіння. Творчість – це синтез протилежностей на аксіологічно вищому вимірі Буття, що є кроком до досяжності повноти Абсолютного. Класифікація суб'єктів такого “кроку” передбачає “тих, хто розуміє” і “тих, хто діє”: суб'єкта біфуркації новаторських творчих деструкцій і суб'єкта збереження гомеостазу через постійне відтворення; кшатрія і брахмана; суб'єкта Царства і суб'єкта Священства; того, хто представляє Пурушу, і того, хто представляє Пракриті – Субстанцію – рухому недиференційовану чисту потенціальність всього як Ніщо, майю-матерію. Пуруша – принцип проявлення, Логос Сущого, Атман. Тому ті, хто покликані зберігати нормативно-етичні соціальні інститути, позбавлені звільнення; вони костеніють у власних патернах відтворення і поволі деградують у напрямку есхатологічної катастрофи через прогресуючу ентропію – наростаючу дифузію “царства кількості”, симулякрію знесутніснення та формальної асиміляції внаслідок вимоги однаковості, де ідентичність врешті-решт стає антагоністом автентичності.

Справа в тому, що проявлений світ і життя у ньому є результатом відокремлення, порушенням первісної єдності. Феномен людини полягає у наступному: будучи фракталом Примордіальної Єдності, відокремленою часткою, вона являє собою іманентну потенціальність – образ і подобу – відновлення Абсолютного. Полярний антагонізм прагне знищити себе у парадоксальному союзі протиріч, поєднанні несподіваного через творення нового, що є проявом безконечності – модуса Абсолюта. І на це здатна людина. Синтезуюча роль інноваційної творчості полягає в тому, що, з одного боку, нове творіння є приростом небувалою стосовно попередньої стадії (що зазнала творчої деструкції внаслідок ентропійного пониження гомеостазу), або, з іншого боку, онтологічним регресом – кроком Великого Повернення до примордіальної ситуації, коли протиріччя, які ініціювали волю до змін через неприйнятне страждання розділеного творіння, співіснували у недиференційованій цілісності тотального небуття у Лоні Субстанції. Так Істина постає як парадокс – онтофанію, – адже те, що постало у Логосі Першопочатку, триває у Генезисі і знищенню Небуттям через уніщовлення не підлягає. Поки Творіння – як діяння Вічного Творця – триває, усе існує вічно і завжди. Становище людини у світі парадоксальне: через зусилля, працю, страждання і смерть уможливується тривалість Цілого у множинності роз'єданого. Живі істоти несвідомо (а людина покликана свідомо) періодично долають екзистенційні дихотомії антагоністичних полярностей за допомогою споживання: їсти, асимільовувати інше-у-собі є способом повернення через смерть. Однак колективне споживання є результатом попередньої пропозиції надлишку – офірованої цінності себе-у-плоті як універсальному споживчому продукті – хлібі (“легем” арамейською мовою означає і хліб, і тіло, тому Вифлеєм – дім хліба і плоті; місце народження Слова – мегапалінгенезійної самоофіри).

Який вид споживання не передбачає обов'язкової смерті-іншого? – Споживання Слова. Як називається Слово, споживачами якого виступають усі? – Істина! (Недаремно в українській мові слова “істина” та “їсти” є однокореневими). Істина – це спосіб віднайдення, поєднання і Великого Повернення роз'єданого і страждуючого творіння у Примордіальну континуальність Повноти Абсолютного Буття, де задум і реалізація релевантні у Блаженстві – Ананда. Тому спасуться-повернуться ті, хто споживає Хліб-Плоть-Слово – Істину.

Суб'єкт інтегральної автентичної особистості, меритократ нооекономіки ідеаційної культури – когнітарій. Герменевтична діяльність отекстовлення примордіальних аксіологічних сенсів семантичного вакууму через Слово інноваційної можливості як аспекту онтологічної повноти – є його професійною і творчою властивістю-покликанням, “зрідненою працею” кордософійної діяльності. Він творить Слово як текст-символ: ланцюгову символізацію інтегрального досвіду, що розкриває становище людини у світі у модусах історії і географії, сенсу і призначення, життя і безсмертя, любові і

блаженства. Символічна творчість пропонує особливого типу аксіологічні тексти – можливості актуалізації свободи не як вибору з-поміж альтернатив, де проігнороване обтяжує Архетип як нерелізована потреба, як мерехтлива тінь спокуси у фокусі душі, що є джерелом латентної турботи та незрозумілого невдоволення, а як інструмент синтезу полярностей, як голка і нитка, що зшивають ідеальне і реальне, як сцена, де свідомість і совість промовляють в унісон, як серце, в яке вмістили безконечність. Нагромадження образних медіаторів у структурі символу виражає єдиний універсальний концепт Буття всього – Єдиний Метафізичний Принцип кожної актуалізації всього існуючого, що стає подією світу через зусилля духа – Сушого. Через символічну творчість людина причащається до містерії Великого Синтезу Єдності і Безконечності в акті усвідомленого Буття, коли Творець устами творіння глаголить: Я Є!

Когнітарій нооекономіки – це сіяч Істини у Царстві Духа.

Висновки та перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Навіть якщо нооекономіка і постане світовим явищем глобальної ідеаційної культури, вона однозначно проростатиме з національного ґрунту, оскільки ціннісні судження і доцільні сенси досяжності автентичного буття оперуватимуть локальним культурним матеріалом, зануреним в історію, зокрема герменевтикою символів етнокультури як текстів онтологічної новизни. Оскільки діяльність являє собою темпоральність сушого з буття в можливості у буття в дійсності у детермінуючому просторі свідомості, то особливої актуальності набуває подальший напрям дослідження, що стосується безпосередньо питання руху Єдиної Істини інтегральним континуумом персоніфікованої безконечності свідомості. Адже якщо у найвищу потенцію аксіологічного патерна осенсовленого буття вписати безліч можливостей когнітивної актуалізації серед безлічі носіїв свідомості у безлічі унікальних актів сприйняття, то Єдина Істина має бути представлена Логосом Великого Початку – Словом, що зумовило світанок світу. Як споживання Слова творить простір соборної ідентичності – тема наступного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Батай Ж. Історія еротизму. Есе. Львів : Видавництво Анетти Антоненко, 2021. 176 с.
2. Воронюк О. Філософія сакрального. Київ : Видавець Марко Мельник, 2018. 256 с.
3. Вулдрідж А. Влада гідних. Як меритократія створила сучасний світ. К. : Наш Формат, 2024. 480 с.
4. Енаф М. Ціна істини: дар, гроші, філософія. К. : Дух і літера, 2019. 512 с.
5. Кауфман С. За межами піраміди потреб. Новий погляд на самореалізацію. К. : Лабораторія, 2011. 400 с.

6. Маклаков А. Влада і насолода. Харків : Вид-во “Ранок” : Фабула, 2019. 240 с.

7. Д. Н. МакКлоскі. Гуманоміка: Новий – і старий – підхід до економічної науки. Київ : ТОВ “Велл Букс”, 2024. 200 с.

8. Мончак А. Нерівна приязнь. Клієнтарні взаємини в історичній перспективі. К. : Темпора, 2020. 768 с.

9. Опанасюк О. Іntenціональність у просторі культури: мистецтвознавчий, культурологічний та філософський аспекти : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2013. 448 с.

10. Северино Е. Сутність нігілізму. К. : Темпора, 2020. 688 с.

11. Шумпетер Дж. А. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. К. : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2011. 242 с.

REFERENCES

1. Bataj Zh. (2021), *Istoriia erotyzmu. Ese.*, Vydavnytstvo Anetty Antonenko, L'viv, 176 s.
2. Voroniuk O. (2018), *Filosofii sakral'noho*, Vydavets' Marko Mel'nyk, Kyiv, 256 s.
3. Vuldridzh A. (2024), *Vlada hidnykh. Yak merytokratiia stvoryla suchasnyj svit*, Nash Format, K., 480 s.
4. Enaf M. (2019), *Tsina istyny: dar, hroshi, filosofii*, Dukh i litera, K., 512 s.
5. Kaufman S. (2011), *Za mezhamy piramydy potreb. Novyj pohliad na samorealizatsiiu*, Laboratoriia, K., 400 s.
6. Maklakov A. (2019), *Vlada i nasoloda*, Vyd-vo “Ranok” : Fabula, Kharkiv, 240 s.
7. D. N. MakKloski (2024), *Humanomika: Novyj – i staryj – pidkhid do ekonomichnoi nauky*, TOV “Vell Buks”, Kyiv, 200 s.
8. Monchak A. (2020), *Nerivna pryiazn'.* Klientarni vzaiemyny v istorychnij perspektyvi, Tempora, K., 768 s.
9. Opanasiuk O. (2013), *Intentsional'nist' u prostori kul'tury: mystetstvoznavchij, kul'turolohichnyj ta filosofsk'kyj aspekty* : monohrafiia, Liha-Pres, L'viv, 448 s.
10. Severyno E. (2020), *Sutnist' nihilizmu*, Tempora, K., 688 s.
11. Shumpeter, Dzh. A. (2011), *Teoriia ekonomichnoho rozvytku: Doslidzhennia prybutkiv, kapitalu, kredytu, vidsotka ta ekonomichnoho tsyклу*, Vydavnychyj dim “Kyievo-Mohylians'ka akademiia”, K., 242 s.

Стаття надійшла до редакції 14 травня 2024 року